

ATT SKRIVA PARTIPROGRAM

Som bekant pågår för närvarande inom högerpartiet ett omfattande arbete på ett nytt partiprogram. Partistämman kommer i juni detta år att få ta ställning till ett preliminärt resultat av detta arbete — karakteristiskt nog inte ett "programförslag" utan ett "systematiserat debattunderlag". Helt visst kommer många, båda inom och utom partiet, att konstatera, att resultatet av programkommitténs och dess till ett par tiotal uppgående delegationers mödor i betydlig mån avviker från vad man hittills vant sig vid att räkna med som produkt av en programrevision. Sammanfattningar av den vetenskapliga och tekniska utvecklingen på skilda fält kommer att uppta ett högst betydande utrymme, områden av människors liv som i tidigare politiska program — det gäller alla partier — spelat en underordnad roll eller över huvud ej berörts kommer att framhävas som politiskt centrala, i jämförelse med vilka åtskilliga klassiska politiska stridsfrågor ter sig som perifera eller sekundära spörsmål. Kan detta vara ett rimligt sätt att bedriva ett modernt politiskt programarbete?

Svaret på den frågan måste med

bestämmdhet bli ja— detta är inte endast ett rimligt sätt, det är det enda rimliga.

Med någon tillspetsning kan man säga, att uppgiften för ett modernt programarbete inte är att formulera nya svar utan att ställa nya frågor. Politikens modernisering kan ej längre genomföras med hjälp av nya svar på gamla frågor. De gamla politiska frågorna har, av naturliga historiska skäl, varit bristsamhällets frågor, om man så vill fattigsamhällets. Redan avtecknar sig nu, väsentligen som en följd av den vetenskapliga utvecklingen, konturerna av ett annat samhälle, överflödssamhällets. Ett samhälle där arbetsuppgifter i väsentlig mån övertagits av datamaskiner, där de ekonomiska fördelningsproblemen blir av annan karaktär än i knapphetssamhället, där arbetets problem — och fritidens — kommer att få en annan plats i livet, där behovet av och möjligheterna för en central planering av tidigare osedd effektivitet kommer att skapa nya politiska problem och risker . . .

Det står redan nu klart, att i detta samhälle *miljöfrågorna* i vidaste mening kommer att spela en ojämförligt större politisk roll än

hittills. Skälet är uppenbart, och ger en skarp och övertygande be-lysning åt de villkor som gäller ett mot framtiden inriktat program-arbete. Fattigsamhällets allt över-skuggande problem var bokstavli-gen att nödtorftigt skaffa mat och kläder — och att uppbygga och upprätthålla sådana sociala insti-tutioner som kunde reglera de brän-nande fördelningskonflikterna på sådant sätt att de ofrånkomliga friktionerna i varje fall inte satte samhällets existens och funktions-duglighet i fara. Det säger sig självt, att i en sådan situation spørsmål som naturvård, human bebyggelse-planering, aktiv kulturpolitik och liknande inte gärna kunde göra sig gällande som politiska förstahands-angelägenheter. Det är just här om-svängningen från fattigsamhälle till överflödssamhälle i grunden påver-kar politikens villkor. De massiva, grundläggande försörjningsproble-men kan betraktas som lösta — nu börjar människorna observera till vilket pris denna lösning hittills i alltför många fall köpts. Förstörda rekreatiomsområden — när fritiden äntligen börjar bli så stor att re-kreatiomsområden efterfrågas. En uppenbart människofientlig bo-stadsmiljö i alltför många fall, en hetsad och stressad livsföring med förödande konsekvenser för fysisk och psykisk hälsa och mänsklig samlevnad — listan kunde göras lång.

Det är väsentligt att hålla i sikte, att dessa nya problem verkligen är

eller kommer att bli *politiska* proble-m. Bilgaser och blyförgiftning kommer att spela en lika stor roll i framtidens politiska diskussion som sjukförsäkring eller social-hjälp i gårdagens. Vattenreningen kommer att bli en lika viktig sam-hällsangelägenhet som vägbyggan-det. Fritidens problem kommer att tilldra sig lika stor uppmärksam-het som arbetstidens.

Den som vill ha ett ord med i la-get i detta nya samhälles politiska liv måste se till att det ordet kom-mer att vara svar på det samhäl-lets frågor — inte på frågor rele-vanta i ett bristsamhälle som kom-mer att ligga decennier tillbaka i tiden. Följaktligen måste han till att börja med underkasta sig den intellektuella disciplin som det in-nebär att fördomsfritt söka bilda sig en uppfattning om *hur* detta nya samhälle kommer att se ut, framförallt i de grundläggande drag som får anses mer eller mindre opåverkbara för politiska beslut. Hur kommer produktion och ar-betsliv att omgestaltas av den på-gående nya industriella revolutio-nen i datamaskinernas tecken? Vil-ka risker hotar vår miljö, vilka skador är tilläventyrs ohjälpliga, vilka kan vi ännu reparera eller fö-rebygga? Vad tror sig samhälls-forskningen kunna förutse om män-niskors beteende och samvaro i den nya tekniska miljö vi ser växa fram? Vilka är de centrala, för oss aktuella forskningsfälten? Än vik-tigare — hur kommer detta av tek-

nik och forskning dominerade överflödssamhälle att fungera i det grymt paradoxala sammanhang som består i att större delen av världens hastigt tillväxande befolkning samtidigt lever i misär?

Det är på dessa områden som framtidens politiska frågor kommer att ställas. Svaren på politiska frågor måste i framtiden som hittills självfallet ges av politiker, av politiska engagerade och organiserade medborgare. Men de po-

litiska svaren kan inte ges med ut-sikt till framgång om inte frågorna är korrekt formulerade. Och med korrekt förstås i detta sammanhang — formulerade med hänsyn till de nya realiteterna, utan snedvridning genom värderingar och föreställningar som hade en funktion att fylla i fattigsamhällets miljö men som just därigenom kan bli katastrofala om de tillåtes att styra tänkandet inför ett fundamentalt annorlunda samhälle.

OM statens självbegränsning

Människorna måste lära sig förstå att statlig samhörighet ej kräver att alla medborgare i staten ha raka eller krokiga näsor, ljus eller mörkt hår, lång- eller kortskallighet, ej ens samma språk eller ens samma ideal. Det måste vara plats: i n o m staten för alla strävanden som icke bringa statens egen existens i fara, o v a n f ö r staten för alla uppgifter som kräva samhörighet mellan många staters medborgare, och p å t v ä r e n mot staten för alla andliga och materiella intressen som ena eller böra ena begränsade samhällsgrupper inom de särskilda staterna: vetenskapsmän, konstnärer, bankmän, kooperatörer, industriarbetare och andra. Staten ompänner ej hela människan, och försöker den göra det lider både den och individerna.

Eli F. Heckscher i Svensk Tidskrift 1927